

Nem szégyen a futás

DAVID GROSSMAN: *FUTNI VALAKIVEL*, FORD. RAJKI ANDRÁS

„Egy kutya vágat az utcán, egy fiú meg utána.” [9.] Sokszor találkozunk ezzel a jele-nettel, míg végigolvassuk David Grossman könyvét, de ez nemcsak egy visszatérő helyzet, hanem a regény kicsinyítő tükre is. A két szálon futó elbeszélés mindkét nézőpont-karaktere hol az események elől, hol utánuk lohol, nyomoznak és menekülnek, keresnek és találnak, míg kettejük útvonala összeér, és együtt, kézen fogva szakítják át a célszalagot.

A nemzetközi Man Booker-díjas szerző felnőtteknek szóló regények mellett politikai témájú esszéket, illetve gyerek- és ifjúsági irodalmi műveket is ír, utóbbi műfajban magyar nyelven a *Futni valakivel* jelent meg elsőként a Scholar Kiadó remek sorozatában. Az általam olvasott recenziók, kritikák alapján német nyelvterületen már 14 éves kortól ajánlják, míg az angol nyelvű szekunder irodalom inkább a young adult zsánerében értelmezi a regényt. E sorok írója is inkább ez utóbbi besorolás mellett teszi le a voksát: az összetett elbeszélésmód, a történelmi-politikai háttér, a sokdimenziós karakterek és a hosszú terjedelem türelmes és vajt fülű olvasót feltételez, ezért úgy gondolom, hogy inkább fiatal felnőttek körében lehet népszerű ez a könyv. [A német korosztályi ajánlásnak olyan okai is lehetnek, hogy a német gyerekkönyvpiac rázósabb, komplexebb témákat, sok gondolkodást, szülői-tanári beszélgetést igénylő könyveket is kínál, így elképzelhető, hogy ők már 14 éves korban is „felkészültebbek” a *Futni valakivel* befogadására.] Aszaf, a tizenhat éves kamaszfiú egyedül marad nyárra, szülei elutaznak, egyetlen barátjával pedig megszakítja a kapcsolatot. A jeruzsálemi városházán vállal diákmunkát, ahol egy nap azt a feladatot kapja, hogy keresse meg egy elkóborolt, igen vadnak tűnő eb gazdáját, és fizettesse meg vele a százötven sékelyi büntetést, amiért nem vigyázott a kutyájára. Aszaf elindul, engedi, hogy a kutya – Dinka, a nőtény labrador – vezesse, és csakhamar élete legizgalmasabb kalandjában találja magát. Majd a harmadik fejezetben egy hónapot visszaugrunk az időben, és megismerkedünk a tizenhat éves Tamarral, Dinka gazdájával, aki „menedéket, kórházat és börtönt” készít elő egy Jeruzsálem melletti elhagyott barlangban egy fiú számára. Felváltva követjük Aszaf jelenét és Tamar egy hónappal azelőtti múltját, később azonban a két cselekményszál összeér, és a főszereplők közösen birkóznak meg az előttük álló problémákkal.

Ahogy futás során egyik lábunkat tesszük a másik elé, úgy bomlik ki lépésről lépésre a cselekmény. A mindentudó narrátor mindkét szálon csak apródonként adagolja az információkat; különösen igaz ez az Aszaf nézőpontjából íródó elbeszélésre. A fiú, mint egy detektív, nyomoz Tamar után, és ebben a folyamatban egyre rejtélyesebbé, ezzel együtt összetettebbé válik a lány alakja. Ha csak Aszafot követnénk, akár krimiként is olvashatnánk a könyvet, azonban a Tamarhoz kötődő narratív szál választ ad olyan kérdésekre is, amelyeket Aszaf még fel sem tett. Mire Aszaf rájön, miért és hová tűnt el a lány, addigra az olvasó már tudja, hogy abba az alvilági kapcsolatokkal bíró művészkolóniába épült be, amely bátyját, Sajt tartja fogva: szeretné kihozni onnan, és segíteni neki abban, hogy leszokjon a heroinról. Különös befogadói tapasztalat

ez, hiszen az olvasó mindig több információval rendelkezik, mint Aszaf [például azt is hamarabb tudjuk meg, hogy a barlangot Tamar nem a barátjának, hanem a bátyjának készítette elő, míg Aszaf, aki időközben szerelmes lett a lányba, pontosabban a lányról alkotott képbe, majdnem elveszti a lelkesedését, amikor kiderül számára, hogy Tamar egy fiúval szeretne néhány napot a barlangban tölteni], mégis együtt nyomozunk vele, hiszen rajta keresztül ismerjük meg a kamaszlány barátait, családját, naplóbejegyzéseit is. Így valójában mindkét szálon Tamar története íródik, és Aszaf világának szereplői is ennek a történetnek a kibomlásához asszisztálnak. Rinó, Aszaf nővérének, Relinek a barátja például a végkifejlet során válik kulcsfigurává, de az ő alakján keresztül pillanthatunk be a térséget övező konfliktusokba is, igaz, csak néhány, de annál erősebb utalás erejéig.

„Annak idején, az öbölháború alatt esténként megszólaltak a szirénák, majd néhány óra múlva lefújták a riadót. Akkor Rinó vásárolt egy tízezer darabból álló, a svájci hegyeket ábrázoló kirakós játékot, és elvitte Relinek és a szüleinek, hogy enyhítse az esti órák feszültségét. Először Reli készült ki idegileg, már az első este. Két nappal később Aszaf édesanyja következett. Azt mondta, ha választania kell Szaddám rakétái és a kirakós között, inkább az előbbit választja. Aszaf édesapja egy hétig bírta, Rinó egy hónapig. Elvből nem állt le, csak akkor, amikor a sok kéktől már káprázott a szeme. Aszaf egy héttel a háború vége után fejezte be a játékot.” [142–143.] Mindazt a feszültséget, amit egy kamasznak át kell élnie, ha Jeruzsálemben nő fel, ebben a humorosra hangolt bekezdésben sűríti össze az elbeszélés. A puzzle a közel-keleti viszonyok metaforája is lehet: akárhányan is próbálják összerakni a darabkákat, hogy végül egy békés tájkép rajzolódjék ki, nem járnak sikerrel, végül egyvalaki mégis befejezi, amit a többiek elkezdtek – ez utóbbi mozzanat sajnos a Közel-Keletet illetően még várat magára.

David Grossman számos olyan könyv és esszé szerzője, amely az izraeli–palesztin konfliktussal foglalkozik, ebben a regényben azonban nem tér ki részletesen a politikai szituációra. Mark Sorkinnal folytatott beszélgetésében viszont elmondja, hogy a *Futni valakivel* az egyik olyan könyve, amely megmutatja, melyek „azok a dolgok, amelyeket a politika elkoboz tőlünk”. [*Reflections on the Body Politic*, thenation.com, 2005. 06. 23.] A könyv lapjain Jeruzsálem nemcsak egyszerű díszletként funkcionál, hanem színes-szagos, megelevenedő nagyvárossá válik. Az elbeszélő érzékletesen mesél a shawarmából kicsöpögő zsír sercenésének hangjáról, a kesze-kusza vásárosbódékról vagy a szűk utcák jázminillatáról, de a város peremén élő hajléktalan gyerekekről is. Grossman az említett interjúban úgy fogalmaz, hogy ezekről a gyerekekről azért nincs pénz gondoskodni, mert Izrael vagyonának nagy részét fegyverkezésre és védekezésre fordítja – a fedél nélküli fiatalok problémáján keresztül tehát ez a regény is képet ad az olvasónak arról, milyen nehézségekkel küzd a közel-keleti állam.

A regény a hajléktalan gyerekek egyik „kitörési lehetőségeként” mutatja be azt a művészt, amely kivételes képességekkel rendelkező fiatalokat gyűjt egybe. Őket utcai művészekként foglalkoztatják, csekély fizetéssel és koszt-kvartállal honorálják erőfeszítéseiket, és akit egyszer Bet-Halévi úr, a teljhatalmú vezető behálózott, az nagyon nehezen kerül ki az embertelen körülmények között működő otthonból. Ezért nem tud Sáj egyedül kiszabadulni innen, szüksége van Tamar segítségére. Szökésük sikerrel jár, de utána következik a komolyabb megpróbáltatás: lejönni a szerről.

A cselekményt időnként naturalisztikus leírások lassítják le: például az utcai művészek megaláztatásairól vagy arról, ahogy Aszaf nála erősebb sráccokkal verekszik, már-már filmszerűen tudósít az elbeszélő. A legfelkavaróbb jelenetek közé tartoznak azonban azok a szövegrészek, amelyek Sáj heroinról történő leszokásának folyamatát jelenítik meg. „Sáj hallucinálni kezdett valamilyen féregről, amit úgy hívott, hogy »sóvárgás«, és arról, hogy a beleit ez a féreg rágja. Mászik benne, és mászás közben felfalja a húsát. A féreg a szájába tömködi a szerveit, az izomrostjait, a sejtjeit.” [388.] Nem könnyű ilyen sorokat olvasni, néhol a *Rekviem egy álomért* című film hallucinációit idézik ezek a szemléletes leírások. Sáj kínjaihoz Aszaf és Tamar már együtt asszisztálnak, a szenvedések folyamát időnként megszakítják kettejük párbeszédei, egymásra találásuk csendes mozzanatai, így a barlangban töltött időről mégsem csupán egy pszichothriller juthat eszünkbe, hanem egy romantikus történet is kibontakozik.

Rinó közbelépésével még a három szökött fiatal után hajtóvadászatot folytató Bet-Halévit is sikerül leszerelni, így Sáj hazatérhet, Tamar és Aszaf pedig kettesben maradhatnak. „Dinka ott futkározott körülöttük, magasba emelt farkkal. Az útpadkán bandukoltak, aztán befordultak és elindultak lefelé, a völgybe. A nehezebb helyeken segítettek egymásnak, ami jó ürügy volt, hogy megérintsék vagy átöleljék egymást. Alig beszéltek. Tamarnak még senkivel sem esett ilyen jól a hallgatás.” [431.] A regény utolsó mondatai a csönd, a megbékélés, megnyugvás jegyében íródtak; a dinamikus cselekmény szépen lelassul, véget ér, de a szereplők új életet kezdenek együtt. Mark Sorkin politikai allegóriaként olvassa ezt a végkifejletet [A *Dovish Dream*, januarymagazine.com, 2004. február] – talán egyetérthetünk vele. [Scolar]

LAPIS-LOVAS ANETT CSILLA

• • • • •

Felelős kiadó: IMRE LÁSZLÓ

Kiadja az Alföld Alapítvány megbízásából az Alföld szerkesztősége

Grafikai terv, layout: Alkotópont Grafikai Műhely Kft.

Szedés, tördelés: Alföld szerkesztősége

Nyomás: Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: György Géza elnök-vezérigazgató

Index: 25 901 ISSN: 0401—3174

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 4024 Debrecen, Piac u. 68. E-mail: alfoldfolyoirat@gmail.com — Postafiók száma: 4001 Debrecen 144. — Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. — Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlen a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál [Bp., VIII. ker. Orczy tér 1. tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp., 1900]. További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu — Évi előfizetés 7200 Ft, félévi 3600 Ft. — Befizetéskor minden esetben kérjük feltüntetni az *Alföld* irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat nevét.